Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

17. maj 2017*

»Præjudiciel forelæggelse — selvstændige handelsagenter — direktiv 86/653/EØF — handelsagentens provision — artikel 11 — delvis manglende gennemførelse af en kontrakt, der er indgået mellem tredjemand og agenturgiver — indvirkning på retten til provision — begrebet »omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren««

I sag C-48/16,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Okresný súd Dunajská Streda (kredsdomstolen i Dunajská Streda, Slovakiet) ved afgørelse af 23. november 2015, indgået til Domstolen den 27. januar 2016, i sagen

ERGO Poisťovňa a.s.

mod

Alžbeta Barlíková,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, T. von Danwitz, og dommerne E. Juhász, C. Vajda, K. Jürimäe (refererende dommer) og C. Lycourgos,

generaladvokat: M. Szpunar

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— den slovakiske regering ved B. Ricziová, som befuldmægtiget

— den tyske regering ved T. Henze og M. Hellmann, som befuldmægtigede

— Europa-Kommissionen ved K.-P. Wojcik, A. Tokár og L. Malferrari, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 12. januar 2017,

afsagt følgende

* Processprog: slovakisk.

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 11 i Rådets direktiv 86/653/EØF af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter (EFT 1986, L 382, s. 17).

2 Anmodningen er blevet indgivet under en sag mellem ERGO Poist'ovňa a.s. (herefter »ERGO«) og Alžbeta Barlíková vedrørende et krav om betaling af et beløb på 11 421,42 EUR, som ERGO har rettet mod Alžbeta Barlíkovás, og som vedrører tilbagebetaling af provisionsbeløb.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Følgende fremgår af anden og tredje betragtning til direktiv 86/653:

»[I]nden for [Den Europæiske Union] har forskellene mellem de nationale lovgivninger om handelsagentur mærkbar indflydelse på konkurrencevilkårene og på de vilkår, hvorunder dette hverv udøves, og de kan have uheldig indflydelse på handelsagenters retsbeskyttelse i forhold til deres agenturgivere samt på retssikkerheden i handelssamkvemmet; desuden vanskeliggør disse forskelle i mærkbart omfang indgåelse og gennemførelse af aftaler om handelsagenturer mellem en agenturgiver og en handelsagent med forretningssted i forskellige medlemsstater.

[S]amhandelen mellem medlemsstaterne bør foregå på samme vilkår som på et enhedsmarked, hvilket indebærer en indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes retssystemer, for så vidt det er nødvendigt af hensyn til fællesmarkedets funktion; reglerne om lovkonflikter fjerner ikke de omtalte ulemper for handelsagentur, selv ikke efter udarbejdelse af ensartede regler, og gør derfor ikke den foreslåede harmonisering overflødig.«

4 Dette direktivs artikel 1, stk. 2, bestemmer:

»Ved handelsagent forstås i dette direktiv en selvstændig mellemmand, som er vedvarende antaget til at formidle salg eller køb af varer for en anden person, i det følgende benævnt agenturgiveren, eller til at formidle og afslutte sådanne forretninger i agenturgiverens navn og for dennes regning.«

5 Det nævnte direktivs artikel 3, stk. 1, fastsætter:

»Handelsagenten skal under udøvelsen af sin virksomhed varetage agenturgiverens interesser og handle loyalt og redeligt.«

6 Samme direktivs artikel 4, stk. 1, bestemmer:

»Agenturgiveren skal over for handelsagenten handle loyalt og redeligt.«

7 Kapitel III i direktiv 86/653 med overskriften »Vederlag« indeholder bl.a. de regler, der finder anvendelse, når handelsagenten modtager betaling i form af provision. Ifølge dette direktivs artikel 6, stk. 2, betragtes ved anvendelsen af nævnte direktiv »[e]nhver del af vederlaget, der varierer efter forretningernes antal eller størrelse«, som provision.

8 Direktivets artikel 7, stk. 1, er affattet således:

»Handelsagenten har ret til provision af en agenturforretning, der afsluttes i agenturkontraktperioden,

a) såfremt den er afsluttet ved hans medvirken

eller

b) såfremt den er afsluttet med en tredjemand, som han tidligere har skaffet som kunde for så vidt angår lignende forretninger.«

9 Samme direktivs artikel 10, stk. 1, fastsætter:

»Retten til provision erhverves, så snart og i det omfang en af følgende begivenheder indtræffer:

a) agenturgiveren har gennemført forretningen, eller

b) agenturgiveren i henhold til aftalen med tredjemand skulle have gennemført forretningen, eller

c) tredjemand har gennemført forretningen.«

10 Artikel 11 i direktiv 86/653 bestemmer:

»1. Retten til provision kan kun bortfalde, hvis og i det omfang:

— det godtgøres, at kontrakten mellem tredjemand og agenturgiver ikke gennemføres,

og

— den manglende gennemførelse ikke skyldes omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren.

2. De provisionsbeløb, som handelsagenten allerede har modtaget, tilbagebetales, hvis retten hertil er bortfaldet.

3. Stk. 1 kan ikke ved aftale fraviges til skade for handelsagenten.«

Slovakisk ret

Handelsloven

11 § 642 i Obchodný zákonník (handelsloven), som vedrører formidlingskontrakten, bestemmer:

»Ved formidlingskontrakten forpligter formidleren sig til at udføre en aktivitet med henblik på at skaffe den interesserede muligheden for at indgå en bestemt kontrakt med tredjemand, og den interesserede forpligter sig til at betale formidleren et vederlag (provision).«

12 Direktiv 86/853 blev gennemført i Den Slovakiske Republiks retsorden ved handelslovens § 652 ff. Denne lovs § 652, stk. 1, fastsætter:

»Ved handelsagenturkontrakten forpligter handelsagenten i egenskab af erhvervsdrivende sig til i agenturgiverens navn at gennemføre forretninger med henblik på indgåelse af en bestemt kontrakttype (herefter »forretninger«) eller formidle og afslutte sådanne forretninger i agenturgiverens navn og for dennes regning, og agenturgiveren forpligter sig til at betale en provision til handelsagenten.«

13 Samme lovs § 660, stk. 1 og 2, bestemmer følgende:

»1. Retten til provision […] erhverves på det tidspunkt, hvor

a) agenturgiveren har opfyldt de forpligtelser, der følger af forretningen, eller

b) agenturgiveren skulle have opfyldt de forpligtelser, der følger af forretningen […], eller

c) tredjemand har opfyldt de forpligtelser, der følger af forretningen.

2. Retten til provision erhverves senest, når tredjemand har opfyldt sin del af forpligtelsen eller skulle have gjort dette, såfremt agenturgiveren havde opfyldt sin del deraf. Hvis tredjemand derimod først skal opfylde sin forpligtelse mere end seks måneder efter afslutningen af forretningen, erhverver handelsagenten retten til provision efter afslutningen af forretningen.«

14 Handelslovens § 662, stk. 1 og 3, bestemmer:

»1. Retten til provision fortabes, hvis det godtgøres, at forretningen mellem agenturgiver og tredjemand ikke gennemføres, og den manglende gennemførelse ikke skyldes omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren, medmindre andet er fastsat i forretningen.

[…]

3. Også en aftale udelukkende til fordel for handelsagenten kan i øvrigt medføre fortabelse af retten til provision i henhold til stk. 1.«

Den civile lovbog

15 I § 801, stk. 1 og 2, i Občiansky zákonník (den civile lovbog) bestemmes:

»1. Forsikringen ophører også, såfremt præmien for den første forsikringsperiode eller engangspræmien ikke betales inden tre måneder fra den respektive frist.

2. Forsikringen ophører også, såfremt præmien for den efterfølgende forsikringsperiode ikke betales inden en måned efter forkyndelsen af forsikringsgiverens rykkerbrev for det tilfælde, at præmien heller ikke er blevet betalt inden forkyndelsen af dette rykkerbrev […]«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

16 Den 13. marts 2012 indgik ERGO, et forsikringsselskab, og Alžbeta Barlíková en kontrakt, som de benævnte »formidlingskontrakt med bunden finansiel agent« (herefter »den omtvistede kontrakt«). Denne kontrakt henviste til handelslovens § 642.

17 Ifølge nævnte kontrakt forpligtede Alžbeta Barlíková sig til at udføre »forsikringsformidling« for ERGO. Dette arbejde bestod bl.a. i at hverve kunder og at tilbyde dem at indgå forsikringsaftaler med dette selskab. Alžbeta Barlíková havde desuden mandat til at indgå disse aftaler i ERGO's navn og for dettes regning.

18 Som modydelse for indgåelse af hver forsikringsaftale modtog Alžbeta Barlíková provision, der bestod af en procentdel af forsikringsbeløbet eller den årlige forsikringspræmie. Hun havde ret til forskudsvis betaling af denne provision, når aftalen var indgået med kunden. Retten til provision blev dog først endelig erhvervet, hvis forsikringsaftalen ikke blev ophævet i en periode på tre eller fem år.

19 Af den omtvistede kontrakt fremgik desuden, at kundens manglende betaling af præmierne medførte, at retten til provision bortfaldt, hvis den manglende betaling indtraf i de første måneder fra forsikringsaftalens gennemførelse, og at provisionsbeløbet blev forholdsmæssigt reduceret, hvis den manglende betaling indtraf efter tre måneder fra denne kontrakts gennemførelse.

20 Alžbeta Barlíková skaffede ERGO flere kunder. I overensstemmelse med den omtvistede kontrakt modtog hun i forbindelse med, at forsikringsaftalerne med de nævnte kunder blev indgået, forskudsvis betaling af den provision, som hun havde krav på. Tre til seks måneder fra undertegnelsen af disse forsikringsaftaler holdt visse kunder imidlertid op med at betale de i aftalerne omhandlede præmier, og de reagerede heller ikke på de rykkerbreve vedrørende de skyldige beløb, som ERGO sendte til dem. Forsikringsaftalerne ophørte derfor i henhold til den civile lovbogs § 801. Nogle af kunderne meddelte ERGO, at de var holdt op med at betale de nævnte præmier efter at have mistet den tillid, som de oprindeligt havde haft til selskabet, fordi det havde givet dem en upassende behandling.

21 Efter de omhandlede forsikringsaftalers ophør krævede ERGO i henhold til den omtvistede kontrakt, at Alžbeta Barlíková tilbagebetalte den provision på i alt 11 421,42 EUR, som hun havde modtaget forskudsvis i henhold til disse forsikringsaftaler. Da Alžbeta Barlíková ikke betalte dette beløb, anlagde ERGO sag ved Okresný súd Dunajská Streda (kredsdomstolen i Dunajská Streda, Slovakiet) med påstand om, at hun tilpligtedes at betale nævnte beløb.

22 Alžbeta Barlíková har for denne ret gjort gældende, at de nævnte forsikringsaftalers ophør kunne tilregnes ERGO. Det fremgik således af breve, som flere kunder havde sendt til dette selskab, at selskabet ikke havde givet dem en korrekt behandling, bl.a. ved at bede dem besvare talrige spørgsmål, selv efter at forsikringsaftalen var blevet indgået, og ved at sende dem rykkerbreve om betaling af præmier, som allerede var betalt.

23 I denne forbindelse ønsker den forelæggende ret oplyst, om handelslovens § 662, som gennemfører artikel 11 i direktiv 86/653, er til hinder for klausulerne i den omtvistede kontrakt, hvorefter manglende betaling af de præmier, der er fastsat i en aftale indgået mellem agenturgiveren og tredjemand, eventuelt medfører, at retten til provision bortfalder eller giver anledning til, at dette provisionsbeløb reduceres forholdsmæssigt med varigheden af kontraktens gennemførelse.

24 Med henblik herpå ønsker den forelæggende ret for det første svar på, om dette direktivs artikel 11, stk. 1, første led, gør det muligt at tage hensyn til længevarende aftalers særlige kendetegn. Den forelæggende ret har i denne henseende anført, at nævnte direktiv ikke omhandler delvis manglende gennemførelse af kontrakten. Den forelæggende ret er for det andet af den opfattelse, at begrebet »omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren« som omhandlet i samme direktivs artikel 11, stk. 1, andet led, skal afklares. En sådan afklaring er ifølge den forelæggende ret vigtig i den foreliggende sag, henset til specialbestemmelsen om ophør af forsikringsaftalerne i den civile lovbogs § 801, stk. 2. I henhold til denne bestemmelse kan forsikringstagere bringe aftalerne til ophør ved at undlade at betale de skyldige præmier, selv om de også kan anvende traditionelle fremgangsmåder med henblik på at bringe aftalen til ophør, såsom opsigelse eller ophævelse. Grundlaget for aftalens ophør er således på det retlige plan den manglende betaling af præmierne, der udgør en tilsidesættelse fra forsikringstagerens side af sine forpligtelser. Denne undladelse kan imidlertid skyldes andre omstændigheder, som har fået forsikringstageren til handle, som han gjorde.

25 Under disse omstændigheder har Okresný súd Dunajská Streda (kredsdomstolen i Dunajská Streda) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1)

Skal udtrykket »kontrakten mellem tredjemand og agenturgiver ikke gennemføres« i artikel 11 i [direktiv 86/653] fortolkes således, at det omfatter:

a) fuldstændig manglende gennemførelse af kontrakten, og således også det tilfælde, hvor hverken agenturgiver eller tredjemand end ikke delvist leverer de i kontrakten fastsatte ydelser, eller
b) også delvis [manglende] gennemførelse af kontrakten, og således eksempelvis hvis den fastsatte omsætning ikke nås, eller i givet fald hvis kontrakten ikke opretholdes i den fastsatte periode?

2) Såfremt fortolkningen i litra b) i det første spørgsmål er korrekt, skal artikel 11, stk. 2, i direktiv 86/653 da fortolkes således, at den klausul i handelsagenturkontrakten, hvorefter agenten skal tilbagebetale en forholdsmæssig del af sin provision, såfremt kontrakten mellem agenturgiver og tredjemand ikke gennemføres i det forventede omfang, og navnlig i det i handelsagenturkontrakten fastsatte omfang, ikke udgør en fravigelse til skade for agenten?

3) Skal vurderingen i situationer som den i hovedsagen omhandlede ved fastlæggelse af, hvorvidt »omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren« som omhandlet i artikel 11, stk. 1, andet led, i direktiv 86/653 foreligger,
   a) alene tage højde for de retlige omstændigheder, som direkte har ført til kontraktens ophør (eksempelvis såfremt tredjemand har undladt at opfylde sine kontraktmæssige forpligtelser)
   b) eller skal det også vurderes, hvorvidt disse retlige omstændigheder er resultatet af agenturgiverens adfærd i retsforhold med nævnte tredjemand, idet tredjemand som følge af denne adfærd har mistet tilliden til agenturgiveren og i konsekvens heraf har undladt at opfylde sin forpligtelse i henhold til kontrakten med agenturgiveren?«

Om Domstolens kompetence

26 Indledningsvis bemærkes for det første, at ERGO, som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, for den forelæggende ret har gjort gældende, at direktiv 86/653 ikke finder anvendelse på hovedsagen, eftersom den omtvistede kontrakt, henset til dens overskrift og til, at den henviser til handelslovens § 642, ikke er en handelsagenturkontrakt, men en formidlingskontrakt.

27 I denne henseende er det tilstrækkeligt at fastslå, at det fremgår af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at den forelæggende ret er af den opfattelse, at den omtvistede kontrakt skal anses for at være en handelsagenturkontrakt og ikke en formidlingskontrakt. Nærværende dom bygger således på denne sidstnævnte forudsætning.

28 For det andet bemærkes, at denne kontrakt ganske vist ikke falder ind under anvendelsesområdet for direktiv 86/653, som ifølge definitionen af begrebet »handelsagent«, der findes i direktivets artikel 1, stk. 2, kun finder anvendelse på handelsagenter, der er vedvarende antaget til at formidle eller at formidle og afslutte salg og køb af varer. En handelsagent, hvis virksomhed består i at formidle og afslutte salg af forsikringsydelser, hvilket er tilfældet i hovedsagen, er således ikke omfattet af definitionen i denne artikel 1, stk. 2.

29 Det følger imidlertid af fast retspraksis, at når en i national ret valgt regulering af rent interne forhold er tilpasset EU-retten, bl.a. for at undgå forskelsbehandling af statens egne statsborgere eller for at undgå konkurrencefordrejninger eller for at sikre en ensartet behandling af sammenlignelige situationer, er det ifølge fast retspraksis afgjort i Unionens interesse, at bestemmelser eller begreber, der er hentet fra EU-retten, fortolkes ensartet, uanset de vilkår, hvorunder de skal anvendes, således at senere fortolkningsuoverensstemmelser undgås (dom af 3.12.2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, præmis 17 og den deri nævnte retspraksis).

30 I denne henseende har den forelæggende ret anført, at den er bevidst om den omstændighed, at den tvist, som den har fået forelagt, ligger uden for EU-rettens anvendelsesområde. Den forelæggende ret har imidlertid under henvisning til Domstolens dom af 16. marts 2006, Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176), anført, at forskrifterne i direktiv 86/653 finder anvendelse i den foreliggende sag vedrørende en handelsagenturkontrakt om forsikringsydelser.

31 Som det fremgår af nærværende doms præmis 12, blev direktiv 86/853 gennemført i slovakisk ret ved handelslovens § 652 ff. Som den slovakiske regering har anført, er disse bestemmelser ikke begrænset til salg og køb af varer, men vedrører også aftaler om tjenesteydelser. Det følger heraf, at den

slovakiske lovgiver ved at gennemføre dette direktivs bestemmelser i national ret på denne måde har villet undergive agenturkontrakter vedrørende varer og agenturkontrakter vedrørende tjenesteydelser en identisk behandling.

32 Det skal derfor fastslås, at Domstolen er kompetent til at tage stilling til den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse.

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

33 Med sit første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 11, stk. 1, første led, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at den ikke kun omhandler tilfælde af fuldstændig manglende gennemførelse af den kontrakt, der er indgået mellem agenturgiver og tredjemand, men også tilfælde af delvis manglende gennemførelse af kontrakten, såsom hvis den fastsatte omsætning ikke nås, eller hvis kontrakten ikke opretholdes i den fastsatte periode.

34 I størstedelen af sprogversionerne fastsætter dette direktivs artikel 11, stk. 1, første led, at retten til provision kun bortfalder, »hvis og i det omfang« det fastslås, at kontrakten mellem tredjemand og agenturgiveren ikke gennemføres.

35 Med anvendelsen af udtrykket »i det omfang« angives, at der for at fastslå, om retten til provision er bortfaldet, skal tages hensyn til, i hvilket omfang kontrakten ikke er gennemført. Det kan således af anvendelsen af dette udtryk udledes, at nævnte direktivs artikel 11, stk. 1, første led, både omhandler tilfælde af fuldstændig manglende gennemførelse og tilfælde af delvis manglende gennemførelse af kontrakten.

36 Den tjekkiske, den lettiske og den slovakiske sprogversion af artikel 11, stk. 1, i direktiv 86/653 indeholder dog ikke en ordlyd, der kan oversættes med »i det omfang«.

37 Ifølge Domstolens faste praksis skal EU-retlige bestemmelser fortolkes og anvendes ensartet i lyset af de versioner, der er udfærdiget på alle EU-sprog. I tilfælde af uoverensstemmelse mellem de forskellige sproglige versioner af en EU-retlig tekst skal den pågældende bestemmelse fortolkes på baggrund af den almindelige opbygning af og formålet med den ordning, som den er led i (dom af 1.3.2016, Alo og Osso, C-443/14 og C-444/14, EU:C:2016:127, præmis 27).

38 Det følger heraf, at artikel 11, stk. 1, første led, i direktiv 86/653, henset til den i nærværende doms præmis 36 påpegede forskel, skal fortolkes i lyset af den generelle opbygning af og formålet med dette direktiv.

39 Hvad for det første angår den generelle opbygning af direktiv 86/653 fastsætter dette direktivs artikel 7, stk. 1, at handelsagenten bl.a. har ret til provision, såfremt agenturforretningen er afsluttet ved hans medvirken. Nævnte direktivs artikel 10, stk. 1, præciserer ikke desto mindre, at retten til provision erhverves, »så snart og i det omfang« forretningen er eller skulle have været gennemført. Der kan dog ikke drages nogen konklusion ud fra anvendelsen af udtrykket »i det omfang«, eftersom dette udtryk ikke anvendes i alle sprogversionerne af denne bestemmelse.

40 Det fremgår imidlertid af artikel 7, stk. 1, sammenholdt med artikel 10, stk. 1, i direktiv 86/653, at selv om handelsagenten har ret til provision for forretninger, som agenturgiveren afslutter med kunder, som handelsagenten har skaffet, udmønter denne ret sig først på det tidspunkt, hvor de omhandlede forretninger gennemføres, eller på det tidspunkt, hvor disse forretninger skulle have været gennemført. Det kan således heraf udledes, at retten til provision erhverves i takt med denne gennemførelse, som

hvad angår længevarende kontrakter med fortløbende gennemførelse, såsom forsikringsaftalerne i hovedsagen, er udstrakt over tid. Selv om retten til provision kun erhverves i takt med gennemførelsen af disse forretninger, bortfalder retten til provision dog for så vidt angår de forretninger, der ikke gennemføres. Dette direktivs artikel 11, stk. 1, første led, skal dermed fortolkes således, at den også omhandler tilfælde af delvis manglende gennemførelse af den kontrakt, der er indgået mellem agenturgiveren og tredjemand.

41 Hvad for det andet angår formålet med direktiv 86/653 skal det bemærkes, at det fremgår af anden og tredje betragtning til dette direktiv, at det bl.a. har til formål at sikre handelsagentens retsbeskyttelse i forhold til agenturgiveren (jf. i denne retning dom af 3.12.2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, præmis 23).

42 Det fremgår dog af dette direktivs artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1, at handelsagenten og agenturgiveren skal handle loyalt og redeligt over for hinanden. Det fremgår desuden af nævnte direktivs artikel 10, stk. 1, at lovgiver har ønsket at gøre erhvervelsen af retten til provision betinget af kontraktens gennemførelse snarere end af dens indgåelse.

43 En fortolkning af artikel 11, stk. 1, første led, i direktiv 86/653, hvorefter bestemmelsen udelukkende vedrører tilfælde af fuldstændig manglende gennemførelse af kontrakten, ville dog være i strid med det formål med direktivets bestemmelser, som er nævnt i nærværende doms ovenstående præmis, samt med det nævnte direktiv i almindelighed, hvis agenten i forbindelse med længevarende kontrakter som de i hovedsagen omhandlede forsikringsaftaler var sikret hele sin provision, så snart gennemførelsen heraf blev påbegyndt, uden hensyntagen til en mulig delvis manglende gennemførelse af disse kontrakter.

44 Henset til de ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 11, stk. 1, første led, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at den ikke kun omhandler tilfælde af fuldstændig manglende gennemførelse af den kontrakt, der er indgået mellem agenturgiver og tredjemand, men også tilfælde af delvis manglende gennemførelse af kontrakten, såsom hvis den fastsatte omsætning ikke nås, eller hvis kontrakten ikke opretholdes i den fastsatte periode.

Det andet spørgsmål

45 Med sit andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 11, stk. 2 og 3, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at den klausul i en handelsagenturkontrakt, i henhold til hvilken agenten skal tilbagebetale en forholdsmæssig del af sin provision i tilfælde af delvis manglende gennemførelse af den kontrakt, der er indgået mellem agenturgiver og tredjemand, udgør »en fravigelse til skade for agenten« som omhandlet i dette direktivs artikel 11, stk. 3.

46 Det bemærkes i denne henseende, at artikel 11, stk. 3, i direktiv 86/653 forbyder, at sidstnævntes artikel 11, stk. 1, ved aftale fraviges til skade for handelsagenten.

47 Den omstændighed, at handelsagenturkontrakten pålægger agenten at tilbagebetale en forholdsmæssig del af sin provision i tilfælde, hvor den kontrakt, der er indgået mellem agenturgiveren og tredjemand, kun delvis gennemføres, kan i princippet ikke anses for at være en »fravigelse til skade for agenten« som omhandlet i artikel 11, stk. 3, i direktiv 86/653. Denne forpligtelse er tværtimod i overensstemmelse med forskrifterne i dette direktivs artikel 11, stk. 1 og 2.

48 Det fremgår således af besvarelsen af det første spørgsmål, at artikel 11, stk. 1, første led, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at handelsagentens ret til provision også kan bortfalde, hvis den kontrakt, der er indgået mellem agenturgiveren og tredjemand, er genstand for en delvis gennemførelse. I henhold til direktivets artikel 11, stk. 2, skal provisionsbeløb, som handelsagenten allerede har modtaget, tilbagebetales, hvis retten hertil er bortfaldet. Det følger heraf, at

handelsagenten i overensstemmelse med disse bestemmelser kan tilpligtes at tilbagebetale allerede udbetalte provisionsbeløb, hvis den kontrakt, der er indgået mellem agenturgiveren og kunden, ikke gennemføres.

49 Det er imidlertid for det første vigtigt at præcisere, at forpligtelsen til at tilbagebetale provisionen skal stå i direkte forhold til omfanget af den manglende gennemførelse af kontrakten. En forpligtelse til at tilbagebetale en del af provisionen, der er forholdsmæssigt større end omfanget af denne manglende gennemførelse, vil således være en fravigelse til skade for agenten, som er forbudt ved artikel 11, stk. 3, i direktiv 86/653. En fravigelse til fordel for agenten bestående i at kræve tilbagebetaling af en del af provisionen, der er forholdsmæssigt mindre end omfanget af den manglende gennemførelse af kontrakten, er derimod stadig mulig.

50 For det andet fremgår det af artikel 11, stk. 3, i direktiv 86/653, at den anden betingelse, der er fastsat i dette direktivs artikel 11, stk. 1, hvorefter retten til provision kun bortfalder, hvis den manglende gennemførelse af kontrakten ikke skyldes omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren, ikke ved aftale kan fraviges. En kontraktmæssig klausul, som fastsætter, at retten til provision bortfalder, såfremt den manglende gennemførelse af kontrakten skyldes omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren, vil derfor være i strid med denne artikel 11, stk. 3.

51 Henset til ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 11, stk. 2 og 3, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at den klausul i en handelsagenturkontrakt, i henhold til hvilken agenten skal tilbagebetale en forholdsmæssig del af sin provision i tilfælde af delvis manglende gennemførelse af den kontrakt, der er indgået mellem agenturgiver og tredjemand, ikke udgør »en fravigelse til skade for agenten« som omhandlet i dette direktivs artikel 11, stk. 3, hvis den del af provisionen, der er omfattet af tilbagebetalingsforpligtelsen, står i rimeligt forhold til den manglende gennemførelse af nævnte kontrakt og på betingelse af, at denne manglende gennemførelse ikke skyldes omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren.

Det tredje spørgsmål

52 Med sit tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 11, stk. 1, andet led, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at begrebet »omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren« alene vedrører de retlige grunde, som direkte har ført til ophøret af kontrakten mellem agenturgiveren og tredjemand, eller om dette begreb omhandler alle de retlige og faktiske omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiver, og som ligger til grund for den manglende gennemførelse af kontrakten.

53 I denne henseende bemærkes, at det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at i hovedsagen skyldes den manglende gennemførelse af de forsikringsaftaler, som ifølge ERGO giver ret til tilbagebetaling af de provisionsbeløb, som Alžbeta Barlíková har modtaget, at visse kunder undlod at betale de i aftalerne omhandlede præmier. I henhold til slovakisk ret kan alene denne omstændighed i overensstemmelse med den civile lovbogs § 801 føre til, at de omhandlede aftaler uden videre ophæves. I hovedsagen blev de omhandlede kunders manglende betaling af de nævnte præmier imidlertid ifølge den forelæggende ret begrundet med, at de havde mistet tilliden til agenturgiveren, som havde »opført sig uprofessionelt« over for disse kunder.

54 Begrebet »omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren« defineres ikke i direktiv 86/653. Som generaladvokaten har anført i punkt 53 i forslaget til afgørelse, er dette direktivs artikel 11, stk. 1, andet led, i visse sprogversioner, bl.a. i den franske sprogversion, formuleret i neutrale vendinger, der begrænser sig til at give udtryk for den tankegang, at den manglende gennemførelse af den kontrakt, der er indgået med tredjemand, ikke kan tilregnes agenturgiveren. I andre sprogversioner af dette direktiv, bl.a. i den slovakiske sprogversion, knytter denne bestemmelse derimod an til idéen om en misligholdelse fra agenturgiverens side.

55 I overensstemmelse med den retspraksis, der er nævnte i nærværende doms præmis 37, skal artikel 11, stk. 1, andet led, i direktiv 86/653 derfor bl.a. fortolkes i lyset af formålet med dette direktiv.

56 Som det er anført i nærværende doms præmis 41 og 42, tilsigter nævnte direktiv bl.a. at sikre handelsagenten, og direktivet henviser desuden til, at forholdet mellem handelsagenten og agenturgiveren skal være baseret på loyalitet og redelighed. Betingelsen om, at den manglende gennemførelse ikke må skyldes omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren, bidrager til opfyldelsen af disse formål ved at forhindre, at denne agenturgiver fritages for sin forpligtelse til at betale provision til handelsagenten, når agenturgiveren er skyld i den manglende gennemførelse af forretningen.

57 En snæver definition af begrebet »omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren«, der alene henviser til de retlige grunde, som direkte har ført til kontraktens ophør, uafhængig af de faktiske eller retlige omstændigheder, som forklarer, hvorfor kontrakten ophørte, vil ikke være i overensstemmelse med de nævnte formål. En sådan snæver definition vil således hverken gøre det muligt at vurdere, om agenturgiveren i virkeligheden er skyld i kontraktens ophør, eller om den manglende gennemførelse af denne kontrakt skal tilregnes ham. Det vil således være situationer, hvor agenturgiveren kan undgå at betale provision, selv om kontraktens ophør er konsekvensen af hans egen adfærd.

58 Dette vil bl.a. gælde i tilfælde af en lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, som fastsætter, at den manglende betaling af præmier i overensstemmelse med den civile lovbogs § 801 medfører, at de omhandlede forsikringsaftaler uden videre ophører. I henhold til en sådan lovgivning skyldes kontraktens ophør således, at tredjemand, som ophører med at betale de i denne aftale omhandlede præmier, har undladt at opfylde sine kontraktmæssige forpligtelser, uden at grunden til, at betalingen ophører, tages i betragtning.

59 Det følger heraf, at begrebet »omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren« som omhandlet i artikel 11, stk. 1, andet led, i direktiv 86/653 ikke alene vedrører de retlige grunde, som direkte medførte kontraktens ophør, men også henviser til de grunde, som har ført til kontraktens ophør, hvilke grunde den nationale ret skal vurdere på grundlag af alle de relevante retlige og faktiske omstændigheder med henblik på at fastslå, om den manglende gennemførelse af kontrakten skyldes omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren.

60 For at træffe afgørelse om ERGO's krav om tilbagebetaling af provision og det eventuelle bortfald af Alžbeta Barlíkovás ret til provision tilkommer det derfor hvad mere specifikt angår de faktiske omstændigheder i hovedsagen den forelæggende ret at tage samtlige omstændigheder i den foreliggende sag og ikke kun forsikringstagernes tilsidesættelse af deres forpligtelse til at betale præmierne på de indgåede forsikringsaftaler i betragtning med henblik på at fastslå, om disse aftalers manglende gennemførelse kan tilregnes dette selskab.

61 Henset til de ovenstående betragtninger skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 11, stk. 1, andet led, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at begrebet »omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren« ikke alene vedrører de retlige grunde, som direkte har ført til ophøret af kontrakten mellem agenturgiveren og tredjemand, men omhandler alle de retlige og faktiske omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiver, og som ligger til grund for s den manglende gennemførelse af kontrakten.

Sagsomkostninger

62 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

1) **Artikel 11, stk. 1, første led, i Rådets direktiv 86/653/EØF af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter skal fortolkes således, at den ikke kun omhandler tilfælde af fuldstændig manglende gennemførelse af den kontrakt, der er indgået mellem agenturgiver og tredjemand, men også tilfælde af delvis manglende gennemførelse af kontrakten, såsom hvis den fastsatte omsætning ikke nås, eller hvis kontrakten ikke opretholdes i den fastsatte periode.**

2) **Artikel 11, stk. 2 og 3, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at den klausul i en handelsagenturkontrakt, i henhold til hvilken agenten skal tilbagebetale en forholdsmæssig del af sin provision i tilfælde af delvis manglende gennemførelse af den kontrakt, der er indgået mellem agenturgiver og tredjemand, ikke udgør »en fravigelse til skade for agenten« som omhandlet i dette direktivs artikel 11, stk. 3, hvis den del af provisionen, der er omfattet af tilbagebetalingsforpligtelsen, står i rimeligt forhold til den manglende gennemførelse af nævnte kontrakt og på betingelse af, at denne manglende gennemførelse ikke skyldes omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren.**

3) **Artikel 11, stk. 1, andet led, i direktiv 86/653 artikel 11, stk. 1, andet led, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at begrebet »omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiveren« ikke alene vedrører de retlige grunde, som direkte har ført til ophøret af kontrakten mellem agenturgiveren og tredjemand, men omhandler alle de retlige og faktiske omstændigheder, som kan tilregnes agenturgiver, og som ligger til grund for den manglende gennemførelse af kontrakten.**

Underskrifter